

ОЈА БАЈДАР

УБИТИ ЧОВЕКА, ИЗГУБИТИ ДЕТЕ*

У мраку више осећа његов израз лица него што га види. Осећа да би, да има снаге, устао и загрлио је, близина њихових тела оживела би заборављена осећања. Поновила је: „Адаме, ти си се највише борио за бољи свет, за превазилажење људске трагедије.”

„Да, борио сам се, али нисам се предао великим утопијама. По мом мишљењу, велике утопије, као и религије, биле су опијум за људе. Ја сам само покушавао мало ублажити бол света. Не због моје добротe, не због херојства, већ да угушим сопствену бол. Сећаш ли се кад смо се први пут срели? Било је то пре много година. Знаш, у оном селу у подножју планине.”

„Како да се не сетим пустињског археолога!”

„Бежао сам заједно са двоје људи. Једва смо прешли границу из минираног подручја, сакрили смо се у планину и стигли до сигурне земље.”

„Осетила сам нешто чудно у вези с вама. Особа која је добро познавала ту територију је рекла: ’Људи из ове регије или беже од нечега или за нечим јуре.’ Зашто си ти бежао?”

„Могу рећи да сам бежао од организације, али то не би био довољан одговор. Зашто сам био тамо, шта сам радио у герилским камповима, за шта сам се борио? Док се не поставе ова питања, не може се разумети разлог мог бега.”

„Па, ето питам те: Шта си тамо радио, за шта си се борио и шта се онда догодило па си напустио све?”

Поставља питање у нади да ће упознати свога љубавника, чији је један део увек био у некој сенци и до којег није могла у потпуности допрети чак ни у тренуцима највеће блискости.

---

* Одломак из дела *Ноћ геце с њима*.

„Био сам веома млад. Дошао сам да се прикључим борби која није била моја, коју је хиљадама километара далеко водио народ који није био мој. Разлог због којег сам био тамо није био сан о спасавању света, већ солидарност с људима за које сам веровао да су изложени неправди и зулуму. То није био идеолошки, већ савестан и моралан став. И тамо сам дошао са истом сврхом и са истом намером као што сам до јуче био у ратној зони с друге стране границе.”

„Зашто ова регија, зашто овај народ?”

„Веома једноставно. Можемо то чак назвати и случајношћу: познавао сам те људе у земљи у којој сам одрастао, били су странци одвојени од свог места и корена који су живели у избеглиштву. Што сам их више упознавао, схватио сам да су ти људи и у својим земљама били у егзилу. Могао сам отићи у неки други део света, у неку другу земљу. Мој избор земље био је помало случајност, али и подсвесна тенденција која је дошла из дубине моје властите историје.”

„Дубина властите историје?”

„То је дуга прича... Ако питаш зашто сам бежао, то је зато што сам с друге стране границе убио некога, односно, био сам приморан да га убијем.”

Није могла веровати, мислила је да се игра речима, да глагол убити користи у неком пренесеном значењу.

„Ти?”

„Да. Заправо, бежао сам од убистава почињених у име револуције, у име ослобођења. Избегавао сам да будем део насиља које је било оправдано паролом 'у највећем интересу борбе'.”

Када је желео да се боље изрази, окретао би се енглеском. Опет је то урадио.

„Рекао си да си некога убио.”

„Убио сам некога. Био је један од регионалних вођа организације. Наредио је погубљење малолетног герилца оптуженог за издају. Дечак није био ни издајица, нити је био крив. Био је неискусан, уплашио се у борби, сакрио се, и то је било све. Рекао сам му да је погрешно и посвађали смо се. Одговорио ми је: „Лично ћу га убити пред осталима, да би другима био за пример.” Када сам покушао да га зауставим, потегао је пиштољ. Да га нисам упуцао, он би упуцао мене.”

Лакнуло јој је. Не, он није убица, он то не може бити.

„Морао си убити да би спасао једног невиног човека, да би сачувао свој живот.”

„Да, али у насиљу које се практиковало тамо, у герилским камповима, и које се проводило у име борбе и револуције и ја сам

имао удела. На самом почетку нисам се довољно снажно опирао, на многе сам ствари затварао очи, учествовао у сукобима, користио оружје. Бежао сам од разарања узрокованог подељеном личношћу у мом унутрашњем свету. Желео сам да се поправам и прочистим. Адам, анђеоски спаситељ јадних људи, уништених избеглица и потлачених народа, и Адам, који даје оружје ратницима и убија када је потребно да избегне смрт! Човек не може тако лако променити линију судбине која почиње његовим рођењем и протеже се још даље уназад, све до његових предака.”

Проучавала је Адамово лице. Постајало је страно, чуди се томе. Је ли ово његово лице, је ли ово лице мога вољеног мушкарца? Како човек може бити толико стран својој вољеној особи! Шта жели рећи? Шта значи: „Оријентација која долази из дубине историје?” Ово је, очигледно, историја скривена у мрачним ходницима. То је прошлост са чворовима које можда чак ни он није могао у потпуности разоткрити или схватити.

Да ли је то био разлог појаве једне неименоване удаљености између нас, осећаја да не може у потпуности допрети до њега чак и када су били најближи? Је ли то био неименовани недостатак у нашој вези? Кад смо били раздвојени... Углавном смо били раздвојени, он је био далеко... Кад смо били раздвојени, осећала сам да ми је био ближи, кад смо били раздвојени, био ми је ближи, био је више „мој”. Када бисмо се срели, међу нас би се увукао осећај непотпуности који је гушио радост сусрета, једна празнина која се није могла попунити. Хватала бих себе у очају жене заљубљене у геј мушкарца. Телесном страшћу, сексуалношћу, другарством, покушавала сам да затворим јаз између нас, делећи исту судбину у истој борби... али нисам успевала.

„Зашто да се меша у прљавштину! Људи којима сте покушавали помоћи борили су се за своја права, за слободу, за револуцију. Зар то нису биле и наше вредности?”

„Рат те отуђује од вредности за које се бориш. Циљ све више постаје замагљен, па чак се и брише. Средство прелази на место циља. Револуција је једна магична реч, али не може бити без уништења, крви и смрти. Слобода за коју је проливена толика крв никада није била слобода народа, слобода обичног, малог човека, већ је била слобода оних који су преузели власт. Није битно ко је преузео власт, могу постојати квантитативне разлике, али суштина власти и њени методи су исти. Стаљинистичка диктатура и фашистичке диктатуре, Пол Пот и Хитлер, Шах и Хомеини... Био је потребан један другачији пут, другачији дух, другачија мисао. То сам осетио и био сам у потрази за тим.”

„Јеси ли пронашао нови пут, нови дух за којим си трагао?”

„Не сасвим, али сам се приближио. Своје наредне године, читав онај период када смо били заједно, посветио сам реинкарнацији самог себе. Као кад се гради зграда, кућа, цигла по цигла, корак по корак... Постајући све више независан од власти, чистећи микроб моћи у себи, одбацујући све што је везано за рат, покушавајући избећи употребу оружја чак и усред рата и сукоба. Знаш и сама...”

У прошлости, кад су били заједно, нису се упуштали у ове теме. Догађаји, акције, састанци, свакодневни разговори, љубав и сексуалност одређивали су ток свакодневног живота. Покушавала је да разуме. Слуша са осећајем да је закаснила.

Не зна уз коју асоцијацију, или уз коју функцију с којом се не може доћи до тајне мозга, опет јој је на памет пао њен син. „Не бој се, мајко, не идем у ратно подручје, идем да помогнем тамошњим људима”, рекао јој је када су се растајали. Адам је рекао да би он могао бити источно од реке, у планинском подручју. То је ратно подручје, сукоби тамо трају годинама. Она осећа да између Адамових фрагментарних објашњења о властитој трансформацији и њеног сина постоји веза.

„Да ли је могуће да је и Доа искусио оно што си ти доживео? Шта ради мој син, како размишља? Када је одлазио, рекао ми је, с намером да ме умири, да је отишао да помогне тамошњим људима; рекао ми је: „Ја немам никаква посла с оружјем.” Али ја сам разумела да је отишао да се бори. Можда је и то?”

„Ако ме питаш да ли је и он пошао мојим путем, колико знам, остао је са борцима. Били смо у различитим областима, путеви нам се нису укрстили. Не знам шта је мислио. Пре или касније, човек се обрачуна са собом и почне тражити своје право ја. Много је разлога и за бег и за останак. Место на којем мислиш да си се пронашао, може бити и место на којем си се изгубио.”

„Шта се десило с њим, Адаме, шта се десило мојем сину? Хоћеш да кажеш да се изгубио на месту где је мислио да се пронашао? Молим те, реци ми оно што знаш. Умро је борећи се, или му се изгубио траг, или ради на другом пољу... Реци ми шта знаш.”

Лице повређеног човека се грчи, лагано је стењао. Као да га је нешто болело.

Упитала га је: „Боли ли те нога?” А знала је да га боли срце. Љута је на себе што га је терала да прича, али желела је сазнати пре него што се све заврши.

„Адаме, знаш ли шта значи изгубити дете?”

Било је то питање које је поставила да би повредила саму себе, питање од чијег постављања се није могла суздржати, али и питање због којег се покајала чим га је поставила.

Завладала је тишина, дуга тишина у којој је болесник покушавао скупити снагу и наћи прикладне речи...

„Знам”, каже он, „и то врло добро знам. У овом окрутном свету, нико нема право да се такмичи у болу. Ничији бол није дубљи или вреднији од туђег, бол се не може измерити.” Застао је и удахнуо. „Имао сам ћерку, била је врло мала.”

Светлећи, облачни духови малене девојчице и маленог дечака лутали су међу њима у тами колибе. Сусретали су се, држали за руке и нечујно нестајали за сопственим светлосним траговима. Киша је сада лагано падала; разумела је то по звуку капљица које су ударале по крову од цинка. Дах јој се кратио, срце јој се стезало. Угушиће се ако остане још један тренутак у овој влажној, мрачној колиби. Устала је и отворила врата. Дубоки мрак ноћи без месеца, без звезда, без светла, уронио је у колибу. Не обазирјући се на кишницу која се сливала са поцинкованог крова, стајала је непомично испред врата.

По пригушеним звуцима које је производио штап док је додиривао мокри дрвени под колибе, схватила је да је и он покушавао устати и доћи до ње. Да овако болестан не покисне! Повукла се мало унутра. Адам се наслони на довратак и загрли њено мокро тело. Опет му је скочила температура, осећала је његову топлину на својој кожи.

„Да ли сањамо, имамо ли ноћну мору? Какве везе ова искуства, ова колиба на планини, овај тренутак, имају са стварношћу?”

„Ово је одувек била стварност многих људи у многим деловима света. Они су били проклетници света. А ми смо били чланови клуба сретника. Могли смо тамо остати, али нисмо... нисмо могли остати. Ни твој син није могао остати. Назови то савешћу или генетским поремећајем; трудили смо се да дотакнемо тешке животе оних других осуђених на то да такве животе прихвате као судбину, трудили смо се да им будемо мелем за ране. Одабрали смо да заједно живимо лошу судбину, која и није била наша властита судбина. За њих је то било морање, а за нас слободан избор. А сада, док заједно са свима осталима проживљавамо катастрофу која није била наш слободни избор, ми мислимо да проживљавамо ноћну мору.”

Превео с турског
Авдија Салковић